

**YENİ
EKONOMİ
PROGRAMI**

DENGELENME-DİSİPLİN-DEĞİŞİM

2019-2021

ORTA VADELİ PROGRAM

İçindekiler

1. DENGELENME, DİSİPLİN VE DEĞİŞİM	4
1.1. Mevcut Siyasi ve Ekonomik Durum	4
1.2. Temel Hedefler	5
2. ENFLASYON	7
3. KAMU MALİYESİ	9
4. CARİ AÇIK	13
5. BÜYÜME VE İSTİHDAM	16
6. BANKACILIK SEKTÖRÜ VE REEL SEKTÖR KREDİLERİ	19
6.1. Mevcut Durum	19
6.2. Politika ve Tedbirler	19
7. PROGRAMLAR VE PROJELER	21
8. EK TABLOLAR	29

1. DENGELENME, DİSİPLİN VE DEĞİŞİM

2019-2021 yıllarını kapsayan bu programın temel amacı, kısa vadede fiyat istikrarının ve finansal istikrarın yeniden tesis edilmesi, ekonomide dengelenmenin ve bütçe disiplininin sağlanması, orta vadede sürdürülebilir büyüme ve adaletli paylaşımaya yönelik ekonomik değişimin gerçekleştirilmesidir. Bu program piyasa ekonomisinin temel prensiplerinden taviz vermeyen, yalın performans göstergeleri vasıtasıyla objektif bir şekilde izlenebilen, gerçekçi, şeffaf ve tutarlı bir politika setinden oluşmaktadır.

1.1. Mevcut Siyasi ve Ekonomik Durum

Gezi olayları ile başlayan, 17-25 Aralık 2013 yargı darbesi ve 15 Temmuz 2016 menfur darbe girişimleri ile devam eden dönemde gerçekleştirilen dört seçim ve bir referandum ile ülkenin siyasi istikrarı güçlendirilmiş, demokrasinin sağlıklı işleyişi güvence altına alınmış ancak bu sürecin ülke ekonomisine olumsuz etkileri olmuştur.

Suriye kaynaklı jeopolitik riskler ve artan terör saldırılarının etkisiyle güvenlik politikaları kaçınılmaz olarak önceliklendirilmiş ve bu dönem ekonomimizde planlanan yapısal dönüşümlerin gerçekleşmesine fırsat vermemiştir.

Son bir yıl içinde güvenlik tehditleri büyük ölçüde kontrol altına alınmış ve 24 Haziran 2018'de yapılan seçimler ile beş yıllık bir siyasi istikrar dönemi başlamıştır. Şartların normalleşmeye başlamasıyla birlikte önümüzdeki beş yıl, ekonomik hedeflerin başarılması için önemli bir fırsat penceresi sunmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin sağladığı hızlı ve etkin karar alma mekanizması ve ekonominin daha koordineli yönetilmesi bu dönemin en önemli avantajları olacaktır.

2018 yılının ikinci çeyreğinden itibaren gelişmekte olan ülkelere yönelik risk algısının bozulması ve ABD Merkez Bankası Fed'in faiz artışları ile uluslararası sermaye akımları yavaşlamıştır. Bu süreçte dış finansman ihtiyacımız ve ABD yönetiminin Türkiye ekonomisini ve Türk Lirası'nı doğrudan hedef alması ile ülke risk primlerimiz yükselmiş ve Türk Lirası değer kaybetmiştir.

Bu gelişmeler sonucunda ülkemizde döviz kurlarındaki spekülasyon artışlarının öncülük ettiği fiyat davranışlarındaki bozulma, enflasyonun ve dolayısıyla piyasa faizlerinin artmasına, tüketim, yatırım harcamaları ile toplam büyümenin yavaşlamasına, şirketlerin hem iç hem de dış finansmana erişim kapasitesinin

daralmasına neden olmuştur. Ayrıca son dönemde bankaların kredi şartlarını sıkılaştırdığı ve nakit akışlarında aksama yaşayan şirketlerin sayısının arttığı gözlemlenmektedir. Buna karşılık, güçlü seyreden dış talep, reel kurun geldiği rekabetçi seviyeler ve hızlı bir yükseliş eğilimine giren turizm gelirleri cari açığa belirgin bir gerileme sağlarken, toplam talepteki yavaşlamayı sınırlamakta ve iktisadi faaliyette daha ılımlı bir dengelenme sürecini desteklemektedir.

Yeni Ekonomi Programı (YEP), krizlere karşı dayanıklı ve güçlü ekonomimiz, düşük kamu ve hanehalkı borcumuz, disiplinli maliye politikamız, dinamik ve girişimci özel sektörümüz, dünya pazarlarına açık ihracatçı yapımız, yeni hükümet sistemi ile beraber hızlanan siyasi karar alma süreçlerimiz ve güçlü beşeri sermayemiz üzerine inşa edilmiştir.

1.2. Temel Hedefler

1. Sıkı para ve maliye politikaları eşgüdüm içerisinde yürütülerek tüketici enflasyonu, 2020 sonu itibarıyla yeniden tek haneli oranlara, 2021 sonu itibarıyla da yüzde 6,0'a düşürülecektir.
2. Kamuda kaynakların verimli kullanılması, maliyetlerin ve harcamaların azaltılması, gelirlerin kalitesinin artırılması amacıyla Hazine ve Maliye Bakanlığı bünyesinde *Kamu Maliyesi Dönüşüm ve Değişim Ofisi* kurulacaktır. Bu ofis tarafından hazırlanacak ve takibi yapılacak *Tasarruf ve Gelir Dönüşüm Programı* ile kamu maliyesinde kalıcı iyileştirmeler sağlanacaktır.
3. Merkezi yönetim bütçe açığının milli gelire oranı önümüzdeki üç yıl yüzde 2'nin altında tutulacak ve merkezi yönetim bütçesinde faiz dışı fazlanın milli gelire oranı program dönemi boyunca artarak 2021 yılında yüzde 1,3'e ulaşacaktır. Oluşturulan bu mali alan gerek duyulduğunda üretime dayalı ekonomik dönüşümü finanse etmek için kullanılacaktır.
4. 2019 yılı bütçesinde toplam 75,9 milyar TL tutarında (milli gelirin yüzde 1,7'si oranında) tasarruf ve tedbir uygulanmıştır. Bunların 59,9 milyar TL'si harcama tasarruflarından ve 16,0 milyar TL'si gelir arttırıcı tedbirlerden sağlanmıştır. Harcama tasarrufları: 30,9 milyar TL - Yatırımlar, 13,7 milyar TL - Teşvikler, 10,1 milyar TL - Sosyal güvenlik, 2,5 milyar TL - Mal ve hizmet, 2,7 milyar TL - Diğer.
5. İhalesi yapılmamış ve ihalesi yapılmış ancak başlanmamış projeler askıya alınacaktır. Devam eden projelerden

finansman koşulları uygun olanlar için yeni ve daha uzun zamana yayılmış iş planları oluşturulacaktır. Mega-altyapı projeleri doğrudan yabancı yatırım yoluyla, uluslararası finansman ile hayata geçirilecektir.

6. Farklı veri kaynaklarını toplayan Vergi Veri Analiz Merkezi kurularak kayıt dışı ekonomi kayıt altına alınarak vergilendirilecek ve tahsilat etkinliği geliştirilerek vergi gelirleri artırılabilecektir.
7. Bankaların güncel mali yapılarını ve aktif kalitelerini tespit etmek için mali bünye değerlendirme çalışmaları yapılacaktır. Bu çalışmaların sonuçlarına göre gerektiğinde bankacılık sektörünün mali yapısını güçlendirecek, böylece reel sektörün uygun maliyetlerle krediye erişimini ve mevcut kredilerinin yeniden yapılandırılmasını temin edecek bir politika seti devreye sokulacaktır.
8. Ekonomimizin yabancı tasarruflara bağımlılığını kalıcı olarak azaltacak ve cari açığın milli gelire oranını yüzde 3'ün altına düşürecek ihracat, turizm ve sanayi ürünlerinde yerileştirmeye dayalı bir ekonomik dönüşümün temelleri atılacaktır.
9. Turizmde yeni projelerin ve hedef ülke programlarının uygulanması ile 2017 yılında 23 milyar dolar olan seyahat gelirleri 2021 yılında 42 milyar dolara çıkarılacaktır.
10. Ekonomi yönetimi ile ilgili kurumlar yeniden yapılandırılacak, liyakat ve performans odaklı insan kaynağı yönetimiyle kurumlara güven artırılabilecek, hızlı karar alan, piyasaların ve özel sektörün önünden giden ve özel sektörün önünü açan bir yönetim anlayışı benimsenecek, finansal istikrarı ve güvenliği esas alan yeni bir finansal mimari oluşturulacaktır.
11. Finansal hizmetlerin düzenlenmesi ve denetlenmesi için Türkiye Finansal Hizmetler Kurulu kurulacaktır.
12. YEP'teki makroekonomik hedefleri destekleyecek ve sürdürülebilir kılabilecek nitelikli insan gücü ve güçlü toplum hedefi ile ilgili proje ve programlar hayata geçirilecektir.

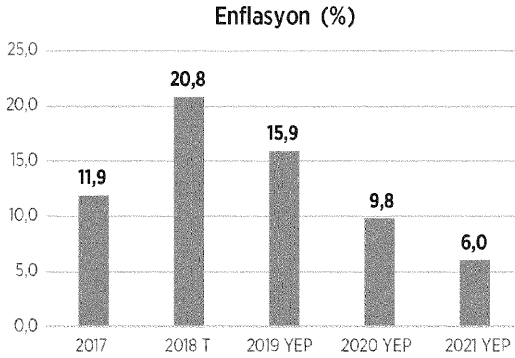
Hazine ve Maliye Bakanlığı koordinasyonunda ilgili bakanlıklar ve kurumlarla hazırlanan, YEP'te belirlenen her eylemin etki ve maliyet/fayda analizlerini, uygulama takvimini ve performans kriterlerini içeren bir *YEP Eylem Planı*, bütçe yılıyla birlikte uygulamaya konulacaktır. Bu plan çerçevesinde gerçekleştirilen ilerlemeler 3 aylık dönemlerde takip edilecektir.

2. ENFLASYON

YEP'in temel hedeflerinin başında enflasyonun kalıcı olarak düşürülmesi ve fiyat istikrarının sağlanması gelmektedir.

Yıllık tüketici enflasyonu maliyet yönlü baskılar, gıda fiyatlarındaki arz yönlü gelişmeler ve bozulan fiyatlama davranışları nedeniyle hızlı bir artış göstermiş, 2018 yılının Ağustos ayında yüzde 17,9 olarak gerçekleşmiştir.

Yaşanan maliyet yönlü gelişmelerin gecikmeli etkileri ile tüketici enflasyonunun kısa vadede yükselerek 2018 sonunda yüzde 20,8 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Para ve maliye politikasındaki eşgüdümün güçlendirilmesi ve YEP'te alınacak ilave tedbirlerle beraber tüketici enflasyonunun 2020 sonunda tek haneye, 2021 sonunda yüzde 6,0'a gerilemesi beklenmektedir.

Politika ve Tedbirler:

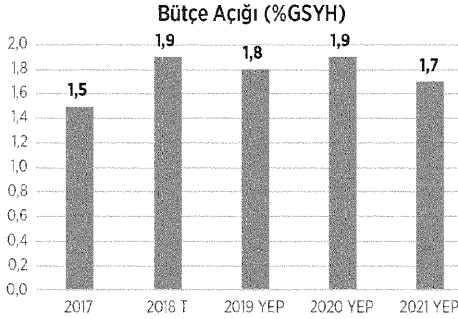
- Merkez Bankası fiyat istikrarı temel amacı doğrultusunda elindeki tüm araçları kararlı ve bağımsız bir şekilde kullanmaya devam edecektir.
- Hazine ve Maliye Bakanlığı sıkı mali disiplin ile enflasyonla mücadelede destek verecektir.
- Kamunun fiyat belirleme ve yönlendirme politikasına tabi belirli (personel dışında) alanlarda geçmiş enflasyon verisi yerine YEP'te yer alan enflasyon hedefleri dikkate alınacaktır.
- Kamunun fiyat belirleme ve yönlendirme politikasına tabi belirli (personel dışında) alanlarda geçmiş enflasyon verisi

yerine YEP'te yer alan enflasyon hedefleri dikkate alınacaktır.

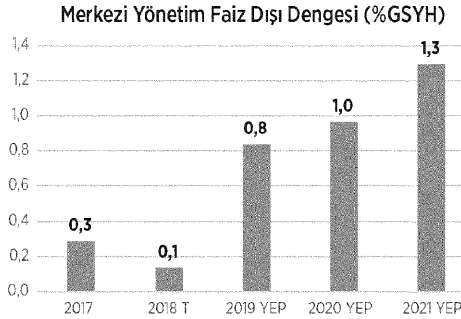
- Finansal güvenlik ve istikrarın sürdürülebilmesi için Finansal İstikrar ve Kalkınma Komitesi (FİKKO) kurulacaktır.
- Tarım ürünlerinde arz ve reelte tahminlerinin sağlıklı yapılabilmesine imkan veren bir erken uyarı sistemi kurulacaktır.
- Gıda ürünlerinde fiyat dalgalanmasının büyük veri ve ileri analitik yöntemler kullanılarak yakından takip edileceği *Ürün Gözetim Mekanizması* hayata geçirilecektir.
- Kira artış oranına dair üst sınır, döviz kuru ve emtia fiyatlarındaki gelişmelere duyarlılığı yüksek olan üretici fiyatları yerine tüketici fiyatlarına göre belirlenecektir.
- Enflasyonla mücadele için kamunun alacağı tedbirlerin yanında, ekonominin tüm paydaşlarının ve vatandaşların destek vereceği bir *Enflasyon ile Topyekun Mücadele Programı* hayata geçirilecektir.

3. KAMU MALİYESİ

Mali disiplin, YEP'te dengeleme sürecinin en temel destekleyicisi olacaktır. Yapılacak tasarrufların yapısal değişiklikler ile kalıcı hale gelmesi Kamu Maliyesi Dönüşüm ve Değişim Ofisi tarafından sağlanacaktır. Bunun sonucu olarak önümüzdeki üç yıl için bütçe açığının milli gelire oranının yüzde 2'nin altında olması ve faiz dışı fazlanın ise dönem sonunda milli gelirin yüzde 1'ini aşması hedeflenmektedir.

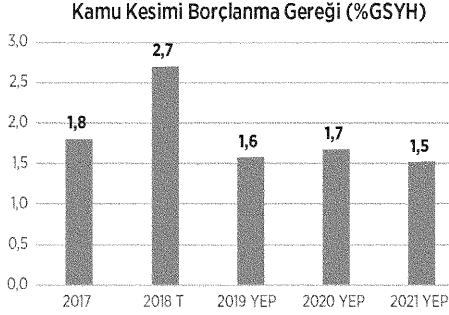

2018 yılında milli gelirin yüzde 1'i kadar açık vermesi beklenen program tanımlı merkezi yönetim bütçe dengesinin program dönemi sonunda yüzde 0,8 fazla vermesi hedeflenmektedir. Merkezi yönetim faiz dışı dengesinin milli gelire oranı program dönemi boyunca artarak 2021 yılında yüzde 1,3'e yükselecektir.

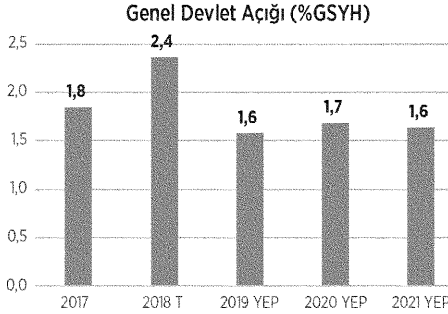

2018 yılında milli gelire oranla yüzde 2,7 olması beklenen kamu kesimi borçlanma gereğinin 2019 yılında yüzde 1,6'ya gerilemesi ve program dönemi sonunda yüzde 1,5'e düşmesi öngörülmektedir. Ayrıca 2018 yılında milli gelirin yüzde 2,1'i kadar

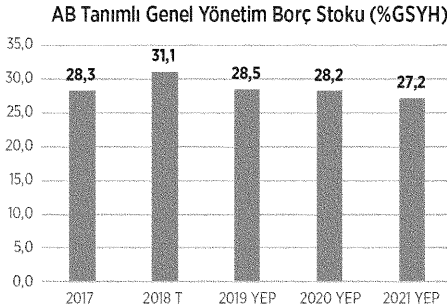
açık vermesi beklenen program tanımlı kamu kesimi dengesinin program dönemi sonunda milli gelirin yüzde 0,8'i kadar fazla vermesi hedeflenmektedir.

2018 yılında milli gelire oranla yüzde 2,4 olacağı tahmin edilen genel devlet açığının üç yıllık dönemin sonunda yüzde 1,6'ya düşmesi öngörülmektedir.

2018 yılında GSYH'ye oranla yüzde 31,1 olması beklenen AB tanımlı genel yönetim borç stokunun üç yıllık dönemin sonunda yüzde 27,2 olacağı tahmin edilmektedir.

Politika ve Tedbirler:

- Kamu maliyesinin en temel hedefleri mal ve hizmet, sermaye, ana yatırım, cari transfer ve faiz giderlerinin azaltılması ve gelirlerin artırılmasıdır.
- Nakdi ve vergisel teşvikler başta olmak üzere tüm teşvik mekanizmaları gözden geçirilerek bütüncül, sade ve etkin hale getirilecektir. Söz konusu teşviklerin makroekonomik hedefler ve bütçe ile uyumluluğu sağlanacaktır.
- Süreklilik arz etmeyen ve konjoktüre duyarlı gelirlerin oluşturduğu geçici kaynaklara karşılık kalıcı mahiyette harcama oluşturulmayacaktır.
- Kamu hizmeti sunumuyla doğrudan ilişkisi olmayan makam aracı, lojman ve sosyal tesislere yönelik harcamalar sınırlandırılacaktır.
- Kamuda yeni idari hizmet binası yapımına ve kiralanmasına izin verilmeyecektir.
- KİT'ler, verimlilikleri artacak ve kamu maliyesine yükleri azalacak şekilde yeniden yapılandırılacaktır.
- Döner sermayeli işletmelerin bütçe disiplini içerisinde açık, şeffaf ve hesap verebilir bir idari ve mali yapıda çalışmalarını sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.
- Kamu kaynaklarının kullanımının etkinliğini takip etmeyi kolaylaştıracak, şeffaflığı ve hesap verebilirliği arttıracak program bazlı performans esaslı bütçeleme hayata geçirilecektir.
- Vergi tabanını genişletme ve vergide adaleti pekiştirme amacıyla etkinliği olmayan istisna, muafiyet ve indirimler kademeli olarak kaldırılarak vergi tabanı genişletilecek ve vergi mevzuatı sadeleştirilecektir.
- Vergi, prim ve diğer kamu alacaklarına ilişkin yapılandırmaya gidilmeyecektir.
- *Vergi Veri Analiz Merkezi* kurulması ile tahsilatta etkinliği

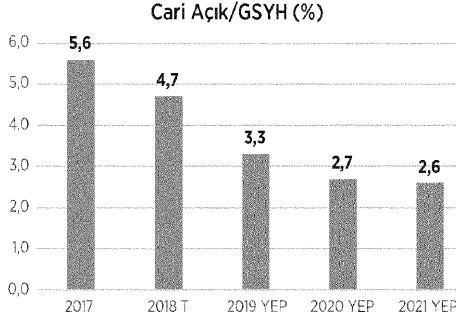
artırılması ve vergide kayıt dışılığın azaltılması sağlanacaktır.

- *Mükellef Hizmetleri Merkezi'nin* etkinleştirilmesi, uygulamaya geçirilen *İnteraktif Vergi Dairesi* projesi ile tüm hizmetlerin elektronik ortamda sunulması ve küçük ölçekli mükelleflerin vergi kayıtlarını elektronik ortamda tutması ile vergiye gönüllü uyum arttırılacaktır.
- Lüks ve/veya ithal yoğunluğu yüksek ürünler listesi güncellenerek vergi düzenlemesi yapılacaktır.
- Özelleştirme portföyünde bulunan varlıkların ekonomiye kazandırılmasında yeni modeller kullanılarak ekonomik katma değer bazlı planlamaya geçilecektir.
- Taşınmaz değerlendirme sistemi kurularak gayrimenkul envanteri tamamlanacak, tapu harçları ve emlak vergilerinin gerçek değerleri üzerinden alınması sağlanacak şekilde gayrimenkul vergilendirme sistemi yeniden düzenlenecektir.
- İmar planı revizyonları ile oluşan değer artışlarından kamuya gerçekçi oranda pay alınması ve artışların adaletli paylaşımı sağlanacaktır.
- Kamu özel iş birliği (KÖİ) uygulamalarının, daha etkin ve finansal açıdan verimli olmasına yönelik bir çerçeve oluşturulacak; bu çerçevede uygulamaların bütüncül olması sağlanacaktır.
- Mali açıdan sürdürülebilirliği sağlamak ve kamu maliyesine olan yükü azaltmak amacıyla sosyal sigorta sistemi yeniden düzenlenecektir.

4. CARİ AÇIK

YEP'in bir diğer önemli hedefi, cari işlemler açığını sürdürülebilir bir seviyeye indirmek için gerekli tedbirleri almak ve böylece hem dış kaynak gereksiniminden kaynaklanan kırılganlıkları azaltmak hem de yurtiçi üretimi ve istihdamı desteklemektir.

2018'in ilk yarısında, görece canlı seyreden iç talep, yükselen ham petrol ve emtia fiyatları ile ithalatın ihracattan daha güçlü seyretmesi nedeniyle dış ticaret dengesinde bozulma gözlenmiş ve cari işlemler açığı artmıştır. Ancak yılın ikinci yarısında döviz kurlarındaki hızlı yükseliş ile birlikte ihracat ve turizm gelirleri artmış, böylece cari işlemler açığında belirgin biçimde iyileşme görülmüştür. Bu gelişmenin ihracat ve turizmde yapılacak dönüşüm programları ve projeler ile sürdürülebilir ve kalıcı hale gelmesi sağlanacaktır. Sonuç olarak, cari işlemler açığının milli gelire oranının 2019 yılında yüzde 3,3'e, 2020 yılında yüzde 2,7'ye, 2021 yılında ise yüzde 2,6'ya düşmesi beklenmektedir.

Politika ve Tedbirler:

- İthalata bağımlılığı azaltmak ve ihracatı arttırmak amacıyla yerli üretim ve dünyadaki en iyi uygulamalar göz önünde bulundurularak teknoloji ve Ar-Ge yatırımları kamu-özel iş birliği modelleri ile gerçekleştirilecektir.
- Cari açığın düşürülmesi amacıyla ilaç, kimya, petrokimya, enerji, makine/teçhizat ve yazılım sektörleri öncelikli yatırım yapılabilir alanlar olarak belirlenmiştir.
- Yüksek teknoloji ürünlerinin üretileceği, büyük ölçekli yerli ve yabancı yatırımların yer alacağı, etkin yönetim modeline

sahip endüstri ve teknoloji bölgeleri kurulacaktır.

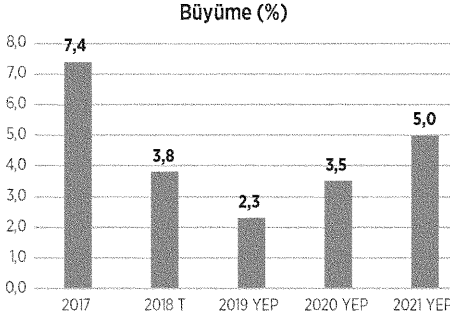
- Ülkemizde üretilmeyen 20 biyoteknolojik ilacın yerli üretimi teşvik edilecek, biyoteknoloji alanında yetkinliklerimiz artırılacaktır.
- Petrokimya kümelenmesi ve Ceyhan Endüstri bölgesi hayata geçirilecektir.
- Güvenlik hizmetlerinde kullanılan araç, gereç ve teknik ekipmanda yerli üretimin payı arttırılacaktır.
- Yeni pazar, yeni ürün, yeni ihracatçı hedefi ve küresel değer zinciri bakış açısıyla *İhracat Ana Planı* oluşturulacaktır.
- İhracat teşvik sistemi daha verimli ve etkin olarak yeniden yapılandırılacaktır.
- İhracatçıların küresel ticari verileri yakından takip edebilmesini sağlamaya yönelik *Elektronik İhracat Platformu* kurulacaktır.
- Uluslararası ticaretin kolaylaştırılması, gümrük işlemlerinin hızlandırılması, kaçakçılığın ve kaçakçılıktan kaynaklanan gelir kaybının engellenmesi için gümrük bilgi sistemleri uçtan uca bir bakış açısıyla ve büyük veri analizi, ileri analitik yetkinliklerini de içerecek şekilde güçlendirilecektir.
- Yürürlükteki serbest ticaret anlaşmaları gözden geçirilecek, cari işlemler açığını azaltmaya yönelik hedefler konularak bunların takibi yapılacak, makroekonomik hedefleri destekleyici yeni serbest ticaret anlaşmaları oluşturulacaktır.
- Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'nin güncellenmesine yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.
- Yerli ürünlerin tüketimi özendirilerek yerli malının görünürlüğü ve farkındalığı artırılacaktır.
- *Tarımda Milli Birlik Projesi* hayata geçirilerek tohumdan sofraya gıda değer zinciri, gıda güvenliği ve uluslararası rekabet önceliğinde, yeniden yapılandırılacaktır. Bu kapsamda

Hal Yasası çalışmalarına destek verilecektir.

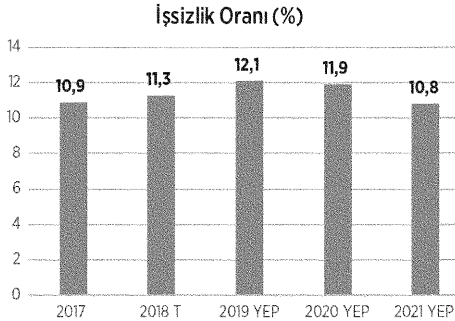
- Kuşak ve Yol Girişimi çerçevesinde Çin ile ikili ticari ve ekonomik ilişkiler geliştirilecektir.
- Ülkemizin Afrika Pazar Stratejisi, bu kıtada yatırım yapan şirket örneklerine, ülkelerin insan kaynağı profillerine, iş ortamlarına ve sektörel bilgilerine kadar pek çok bilgiyi içerecek şekilde ve veriye dayalı bir yapıda oluşturulacaktır.
- Yeni kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri tahsis edilecektir.
- Sağlık turizminin geliştirilmesi için projeler planlanarak hayata geçirilecektir.
- Çin, Hindistan, Japonya ve Kore'nin içinde bulunduğu Uzak Doğu pazarı ile ilgili turizm planları oluşturularak hayata geçirilecektir.
- Turizmde sezon süresini uzatacak ve kişi başı harcama tutarını artıracak şekilde *Turizm Ana Planı* oluşturulacaktır.
- Güneş, rüzgâr, biyokütle, yenilenebilir enerji ve yerli kömür kaynaklarının elektrik üretimindeki payı artırılacak, YEKA modeli ile bu enerji teknolojilerinin yerleştirilmesi desteklenecektir.
- *Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı* çerçevesinde enerji girdi maliyetleri azaltılacaktır.
- Petrol ve doğal gaz kaynağı aramaları, başta denizlerde olmak üzere, hızlandırılarak sürdürülecektir.
- Maden arama ve sondaj çalışmaları hızla devam ettirilerek, bulunan rezervler kamu/özel iş birliğinde yeni iş modelleri ve finansman mekanizmalarıyla ekonomiye kazandırılacaktır.
- Bor başta olmak üzere madenler işlenip yüksek katma değerli ürünlere dönüştürülecek ve uluslararası piyasalara sunulacaktır.

5. BÜYÜME VE İSTİHDAM

Türkiye ekonomisi 2017 yılında yüzde 7,4, 2018 yılının ilk yarısında ise yüzde 6,2 oranında büyüme kaydetmiştir. Bu yılın ikinci çeyreğinden başlayarak iktisadi faaliyetin yavaşladığı; aynı zamanda net ihracatın büyümeye artan katkısıyla toplam talep kompozisyonunun daha dengeli bir görünüm arz etmeye başladığı görülmektedir. Mevcut eğilimler, yılın ikinci yarısında bir taraftan talep yönlü enflasyon baskılarının ortadan kalkacağına diğer taraftan cari dengede hızlı bir iyileşme sağlanacağına

işaret etmektedir. Enflasyon ve cari açığın, YEP'te ortaya konulan sürdürülebilir büyüme hedefiyle çelismeyecek şekilde makul düzeylere düşürülmesi açısından ekonomideki dengelenme sürecinin kontrollü bir şekilde devamı kritik önem arz etmektedir. Bu doğrultuda, iç ve dış finansman imkânlarının sınırlandırıldığı bir dönemde finansman ihtiyacını makul düzeylerde tutarak makrofinansal riskleri sınırlayacak ve ekonomiyi sürdürülebilir bir büyüme patikasına yönlendirecek bir çerçeve kurgulanmıştır.

Önümüzdeki döneme yönelik makroekonomik politika tasarımı, iktisadi faaliyetin 2019 ve 2020 yıllarında potansiyel düzeyinin altında seyredeceği, 2021 yılından itibaren ise daha güçlü bir eğilimle toparlanma sürecine gireceği bir çerçeveyi esas almaktadır. 2018 yılından başlayarak takip eden üç yıllık dönemde Türkiye ekonomisinin sırasıyla yüzde 3,8, yüzde 2,3, yüzde 3,5 ve yüzde 5,0 oranlarında büyüyeceği öngörülmektedir.

Konjonktürel ve yapısal politika adımlarıyla ekonominin uzun vadede güçlü bir büyüme trendine yönelmesinin bir önkoşulu olarak görülen dengelenme döneminde işsizlik oranınının 2019 yılı sonunda yüzde 12,1'e yükselmesi ve dengelenme sonrası toparlanma dönemi olarak nitelenebilecek 2021 yılında ise yüzde 10,8'e gerilemesi beklenmektedir.

Politika ve Tedbirler:

- Kayıtlı istihdamın teşvikine yönelik olarak, veri analizine dayalı risk odaklı denetim faaliyetleri yaygınlaştırılacak, kayıt dışılığın yaygın olduğu sektörler öncelikli olmak üzere, yönlendirici ve rehberlik edici denetim faaliyetleri artırılabilecektir. Kayıt dışı istihdamla mücadele konusunda ilgili kurumlarla iş birliği yapılacak ve teknolojik altyapının entegrasyonu sağlanarak denetim sistemleri etkinleştirilecektir.
- İstihdam teşviklerinin etki analizi yapılacak, teşviklerin ihtiyaçlara göre yeniden tasarlanması sağlanacaktır.
- Dijital dönüşüm teşvik edilerek yenilikçi projelerin finansmanı için Kitleli Fonlama (Crowdfunding) ve IPO alternatifi olarak ICO (Initial Coin Offering) gibi modern ve yeni nesil finansman yöntemleri yaygınlaştırılacaktır.
- Kamu kurumlarının ve çalışanların ihtiyaç ve tercihleri uyumlaştırılacaktır. Hizmetin özelliğine göre uygulanacak esnek çalışma modelleri ile çalışanların iş yaşam dengesini kurarak aile ve sosyal yaşamlarına, kurs ve eğitim programlarına daha fazla vakit ayırabilmeleri sağlanacaktır. Kamu kurumlarının esnek çalışma ile iş tatmini ve verimi yüksek işgücüne sahip olmaları sağlanacaktır.
- Sanayinin ihtiyaçları ve dijital dönüşüm hedefleri çerçevesinde yenilikçi okul-sektör iş birliği modelleri kurulacaktır.

- Sosyal tarafların mutabakatıyla kıdem tazminatı reformu gerçekleştirilecektir.
- Yarım çalışma ödeneğinin etkin şekilde uygulanması sağlanacaktır.
- Özel sektörle iş birliği yapılarak eğitim ve öğretim müfredatı çalışma hayatının beklentilerini karşılayacak işgücü oluşturulacak şekilde güncellenecektir.
- Gençlerin eğitim seviyesinin ve işgücünün niteliğinin yükseltilmesi ile gelişen teknolojinin içerisinde sadece tüketici konumunda olmamaları sağlanarak üretkenliklerinin desteklenmesi amacı ile teknolojiye olan ilgisi ve yakınlığı değerlendirilerek verilecek eğitimlerle başta yazılım, algoritma ve endüstriyel tasarım olmak üzere belirli konularda temel beceriler kazanmaları sağlanacaktır.
- Çalışanların işverenleri aracılığıyla bireysel emeklilik sistemine otomatik olarak katılması uygulaması yeniden yapılandırılarak daha sürdürülebilir hale getirilecektir.
- Atıl tarım arazilerinin tarımsal üretime kazandırılması için gerekli kurumsal ve hukuki altyapı oluşturulacaktır.
- KOBİ'lerin markalaşması, kurumsallaşması, verimlilik artışı ve uluslararası piyasalara erişim sağlamaları amacıyla eğitim ve danışmanlık hizmetleri düzenlenecek, yenilikçi iş modelleri geliştirmelerini sağlayacak projeler hayata geçirilecektir.
- Bakanlıklarda yatırımcıların izin/onay/ruhsat süreçlerinin koordine edileceği ve özel sektör görüşleri alınarak iyileştirme önerilerinin geliştirileceği birimler oluşturulacaktır. Yatırım ve işletme dönemlerine ilişkin izin, onay ve lisans süreçlerini içerecek ve yatırımcıya rehber olacak şekilde sektörel yatırım yol haritaları çıkarılacaktır.
- Sosyal yardım alan çalışabilir durumdaki bireylerin üretken duruma getirilmesi ve sürdürülebilir gelir elde edebilmelerini sağlamak amacıyla aktif işgücü programlarından etkin bir biçimde yararlanılacaktır.

6. BANKACILIK SEKTÖRÜ VE REEL SEKTÖR KREDİLERİ

6.1. Mevcut Durum

Bankacılık sektörünün 2018 yılı Temmuz ayı itibarıyla sermaye yeterlilik oranı yüzde 16,1'dir. Bu oran yüzde 8'lik yasal oranın ve yüzde 12'lik hedef oranın oldukça üzerindedir. Sektörün tahsili gecikmiş alacak oranı yüzde 3, yıllıklandırılmış özkaynak karlılığı yüzde 14,4 seviyesindedir. Bankalarımızın yabancı para açık pozisyonu bulunmamaktadır.

Son dönemde döviz kurlarında ve faizlerde yaşanan dalgalanmalar reel sektör bilançoları üzerinde bir baskı unsuru oluşturmaktadır. Birinci çeyrek itibarıyla reel sektörün toplam borcunun milli gelir içindeki payı yüzde 69 seviyesinde olup, bunun yaklaşık yarısı döviz cinsindedir. Diğer taraftan, özel şirketlerin döviz açık pozisyonu 2018 yılı Haziran ayı itibarıyla 216 milyar dolar, kısa vadeli net döviz pozisyonları ise artı 4 milyar dolardır. Sektörün döviz yükümlülüklerinin yüzde 51'i yurtdışı bankalar nezdindedir. Döviz pozisyon açığına sahip reel sektör firmalarının önemli bir kısmı büyük ölçekli şirketlerden ve ihracatçı firmalardan oluşmaktadır. Bu firmaların önemli ölçüde döviz gelirine sahip olması kur riskine karşı doğal bir koruma sağlamaktadır.

Güncel ekonomik gelişmelerin, kur ve faiz dalgalanmalarının reel sektör firmaları üzerindeki etkileriyle bu etkilerin bankacılık sektörünün aktif kalitesine ve mali yapısına yansımaları yakından takip edilmektedir. Sektörün bu sağlam yapısının sürdürülmesi ve bu alanda ülke olarak elde edilen kazanımların muhafazası için gerekli önlemlerin alınması YEP döneminin önceliklerindedir.

6.2. Politika ve Tedbirler

- Bankaların güncel mali yapılarını ve aktif kalitelerini tespit etmek için mali bünye değerlendirme çalışmaları yapılacaktır. Bu çalışmaların sonuçlarına göre gerektiğinde bankacılık sektörünün mali yapısını güçlendirecek ve böylece reel sektörün uygun maliyetlerle krediye erişimini ve mevcut kredilerinin yeniden yapılandırılmasını temin edecek, dünya örneklerine ve ülkemizin geçmiş tecrübelerine dayanan kapsamlı bir politika seti devreye sokulacaktır.
- BDDK tarafından hazırlanan *Finansal Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Hakkında Yönetmelik* 15.08.2018

tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Bu Yönetmelikle, Türkiye'de faaliyette bulunan finansal kurumlar ile kredi ilişkisinde bulunan reel sektör şirketlerinin kredi borçlarının yeniden yapılandırılmasına ve bu şekilde de ekonomiye katma değer üretmeye devam etmeleri hedeflenmiştir.

- Türkiye Kalkınma Bankası, sermaye piyasalarını kuvvetlendirmesi ve kalkınmaya destek vermesi amacıyla, görev alanları genişletilerek yeniden yapılandırılacaktır.
- Yeniden yapılandırılacak olan Türkiye Emlak Bankası A.Ş. ülkemizde gayrimenkul sektörünün en iyi uygulamalar kapsamında gayrimenkul finansmanını yönlendirecek bir banka haline getirilecektir.
- İhracatı desteklemek amacıyla Eximbank'ın öz kaynakları daha da güçlendirilecek ve şube sayısı arttırılacaktır. Banka, nakdi kredi, ihracat kredi sigortası ve garanti imkânlarını geliştirerek ve çeşitlendirerek ihracatçılara, döviz kazandırıcı faaliyetlerle ilgilenen firmalara ve yurt dışında faaliyet gösteren müteahhitlere destek sağlamayı artırarak sürdürecektir.
- Finansal istikrarının sağlanması ve bütüncül veri akışının zamanında kamuya temin edilmesi için gerekli yasal ve teknik altyapı kurulacaktır. Güçlü veri akışı ile beraber özellikle önümüzdeki dönemde finansal sistemdeki kredi riski, likidite riski ve kur riski gibi risklerin izlenmesinde daha etkin bir risk yönetim sistemi kurulması çalışmalarına başlanmıştır. Ayrıca oluşturulacak olan yerel pazarlar ve araçlarla riskleri etkin şekilde ve zamanında bertaraf etmenin de yolu açılacaktır. Tüm bunları etkin bir biçimde sağlayacak ve koordine edecek şekilde finansal mimari yeniden dizayn edilecektir.

7. PROGRAMLAR VE PROJELER

Diğer bölümlerde bahsedilen politika ve uygulamalara ek olarak, Yeni Ekonomi Programı'ndaki makroekonomik hedefleri destekleyecek ve büyümeyi sürdürülebilir kılabilecek nitelikli insan gücü ve güçlü toplum hedefi ile ilgili projeler ve programlar hayata geçirilecektir. Burada ortaya konulan projeler ve programlar, YEP'in temel amaçlarına hizmet etmenin yanında, uzun vadeli olarak bireysel ve toplumsal gelişimi güçlendirmeyi hedeflemektedir. Bireyden başlayarak, toplumdaki tüm kademe ve kurumları içeren bir değişim ile, makroekonomik hedeflere ulaşmada kalıcı bir altyapı sağlanmış olacaktır. Toplumun tüm kesimlerin nitelikli insan gücü ve güçlü topluma ulaşma idealinde birleşmesi bu değişim sürecini hızlandıracaktır. Bu kapsamda hayata geçirilecek projeler ve programlardan bazıları:

FİNANSAL SİSTEM	Ekonomik Dengeleme	Sağlıklı ve Sürdürülebilir Büyüme	Daha Adaletli Paylaşım	Nitelikli İnsan Gücü ve Güçlü Toplum
Borsa İstanbul nezdinde ülkemizdeki finansal varlıkların riske karşı korunması amaçlı yapılabilecek hedge stratejilerinde ağırlıkla kullanılan döviz alımı yöntemine alternatif ürünler (döviz swap, faiz swap) hayata geçirilecektir.	✓	✓		
Uzun vadeli Tahvil Vadeli İşlem Sözleşmesi piyasasına işlerlik kazandırılacaktır.	✓	✓		
Kısa vadeli referans faize dayalı türev ürünler ve endeks oynaklığının alım satımını mümkün kılan yapılandırılmış ürünler oluşturulacaktır.	✓	✓		
Yabancı para ihraçları yapmak için kamu yatırım kuruluşları birleştirilerek güçlü bir kurumsal finansman şirketi oluşturulurken, kamu portföy yönetim şirketleri birleştirilmek suretiyle güçlü bir alım kapasitesi sağlanacaktır.	✓	✓		
Katılım bankacılığının yaygınlaştırılması amacıyla yeni iş modeli/pencere sistemi uygulamasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.		✓	✓	
Finansal derinleşme ve finansal istikrar kapsamında, banka bilançolarındaki varlıkların seküritizasyonu teşvik edilecektir.	✓	✓	✓	
Türk Lirası cinsi varlıkların faiz riskinden korunmasında ve değişken faizli enstrümanların fiyatlamasında kullanılacak referans faizler oluşturulacaktır.		✓		
Ülke genelinde, teminat bulunamayan riskleri kapsayacak bir Türkiye Reasürans Havuzu oluşturulacaktır.	✓	✓		

İŞGÜCÜ PİYASASI	Ekonomik Dengelenme	Sağlıklı ve Sürdürülebilir Büyüme	Daha Adaletli Paylaşım	Nitelikli İnsan Gücü ve Güçlü Toplum
Kamu sektöründe çalışanlar için yetenek ölçümü, tekrar yerleştirme ve norm kadro çalışmaları yapılacak, kamu sektörü insan kaynağının ödül ve performans sistemleri vasıtasıyla etkin yönetimi sağlanacaktır.		✓	✓	✓
Dijital ekonomide nitelikli işgücü ihtiyacının karşılanabilmesi amacıyla gelişen sanayinin gerekliliklerine bağlı olarak ortaya çıkan yeni meslek alanlarında işgücünün yetiştirilmesine yönelik kurs ve programlar düzenlenecektir.		✓	✓	✓
İş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınması ile ilgili süreçler planlama ve tasarım aşamasından başlayacak şekilde yeniden düzenlenecektir.		✓	✓	✓
Gençlerin ve kadınların işgücü piyasasına katılımını sağlamaya yönelik; hedef grup, sektör, bölge odaklı aktif işgücü programları uygulanmasını ve istihdam edilmelerini sağlamaya yönelik teşvikler geliştirilecektir.		✓	✓	✓
Engellilerin meslek edinmesi amacıyla uzaktan eğitim programları geliştirilecektir.		✓	✓	✓
Eğitimde ve istihdamda yer alamayan gençlerin profilleri belirlenerek, bu kişilerin işgücüne ve istihdama katılmalarını destekleyecek birey, aile ve toplum odaklı bütüncül bir mekanizma geliştirilecektir.		✓	✓	✓

ADALET	Ekonomik Dengelenme	Sağlıklı ve Sürdürülebilir Büyüme	Daha Adaletli Paylaşım	Nitelikli İnsan Gücü ve Güçlü Toplum
Yargının finans ve enerji gibi sektörlere ilişkin alanlarda ihtisaslaşması sağlanacak ve meslekte uzmanlaşma yaygınlaştırılacaktır.		✓	✓	✓
Zorunlu arabuluculuk ve sulh gibi alternatif yöntemler yaygınlaştırılacaktır.		✓	✓	
Noterlik reformu gerçekleştirilecek ve noterliklerin görev alanı çekişmesiz yargı işlerini de kapsayacak şekilde genişletilecektir.		✓	✓	
İcra ve iflas işlerinin alacaklı ile borçlu arasındaki hassas dengenin gözetilmesi suretiyle daha hızlı yapılması sağlanacak ve bu kapsamda yeni icra dairesi modeli yaygınlaştırılacaktır.		✓	✓	
Yargıda hedef sürelerin belirlenmesi gibi çalışmalarla performans esaslı izleme ve değerlendirme sistemi kurulacaktır.			✓	✓

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK	Ekonomik Dengelenme	Sağlıklı ve Sürdürülebilir Büyüme	Daha Adaletli Paylaşım	Nitelikli İnsan Gücü ve Güçlü Toplum
Kentsel Dönüşüm uygulamaları kapsamında tarihi ve geleneksel kent merkezlerinin kimliği korunarak yenileme ve dönüşüm çalışmaları yapılacaktır.		✓	✓	✓
Sıfır Atık Projesi uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.		✓		✓
Ulusal Çevre Etiketleme Sistemi kurularak, ürün ve hizmetlerin çevreye duyarlılığı belirlenecektir				✓
Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi kurularak akıllı şehirlere geçişin altyapısı hazırlanacaktır.		✓		✓

EĞİTİM	Ekonomik Dengeleme	Sağlıklı ve Sürdürülebilir Büyüme	Daha Adaletli Paylaşım	Nitelikli İnsan Gücü ve Gücü Toplum
Farklı kurumlardaki eğitim ve istihdam verilerinin entegre edilmesine ve analizine dayalı olarak eğitim programı ve meslek bazında arz talep dengesi oluşturulacak, istihdam ile uyumlu eğitim planlaması yapılacak, istihdam edilebilirlik artırılacak, mesleki eğitimde üretim bazlı yaklaşıma geçilecek, eğitim kaynakları etkin kullanılacak ve etkili eğitim programları tasarlanacaktır.		✓	✓	✓
Eğitimde adaletin sağlanması amacıyla; öğrenciler, okullar ve bölgeler arasında mali kaynak, öğretmen ve yönetici niteliği, eğitim donanımı ve kazanımlar açısından oluşan farklılıkların azaltılması için okulu merkeze alan bir sistem yaklaşımı benimsenecek, okul yöneticiliği güçlendirilecek, eğitim kalite endeksi oluşturulacak, deneyimsiz öğretmenler desteklenecek ve dezavantajlı okullara pozitif ayrımcılık yapılacaktır.		✓	✓	✓
Eğitimde artan kaynakların, öğretmen sayısının ve gelişen fiziki imkanların en verimli şekilde öğrenci kazanımlarına dönüşmesini desteklemek üzere "Millî Eğitim Bakanlığı Yönetim Bilgi Sistemi" (MEYÖBİS) projesi ile veriye dayalı karar destek sistemleri güçlendirilerek yönetim kapasitesi ve etkililiği artırılabilecektir.		✓	✓	✓
Öğrenmede e-öğrenme sisteminin etkin kullanımı ile dijitalleşme stratejisine uyumlu şekilde müfredat düzenlemeleri yapılacak ve kişiselleştirilmiş öğretim planı (sanal asistan) uygulama stratejisi hayata geçirilecektir.		✓	✓	✓
Öğrenme kazanımları itibarıyla uluslararası standartların yakalanması amacıyla ölçme ve değerlendirme kapasitesi güçlendirilecek, yabancı dil eğitiminde ihtiyaç temelli ve katmanlı bir yapı oluşturulacak, erken çocukluk eğitimi 5 yaş öncelikli olarak yaygınlaştırılacak ve öğrencinin ilgi, yetenek ve mizacını dikkate alan bir eğitim süreci uygulanacaktır.		✓	✓	✓
Ekonomik hedeflerle uyumlu olacak şekilde mesleki eğitim kurumlarının kurumsal kapasitelerinin geliştirilecek, tematik meslek okullarının yaygınlaştırılması, ölçüm ve belgelendirme ile işgücünün niteliği artırılabilecektir.		✓	✓	✓

SAĞLIK	Ekonomik Dengelenme	Sağlıklı ve Sürdürülebilir Büyüme	Daha Adaletli Paylaşım	Nitelikli İnsan Gücü ve Güçlü Toplum
Birinci basamak sağlık hizmetleri güçlendirilerek sağlık sistemi içerisindeki etkinliği arttırılacaktır.		✓		✓
Kamu hastanelerinde, klinik kalite, vatandaş memnuniyeti, operasyonel etkinlik ve verimlilik alanlarında gösterilen performans sistematik biçimde takip edilecek ve sağlık personeli teşvik mekanizmasının parçası hâline getirilecektir. Vatandaş memnuniyeti sonuçları kurumların ve sağlık çalışanlarının performans değerlendirmelerine dâhil edilecektir.			✓	✓
Obezitenin önlenmesi için sağlıklı beslenme alışkanlıklarının geliştirilmesine yönelik ilgili paydaşlarla koordine bir şekilde mevcut programlar yaygınlaştırılacak ve ilave düzenlemeler yapılacaktır.		✓		✓
Maliyet avantajı sağlamak amacıyla Tedarik Paylaşım Platformu (TPP) ve tedarik zinciri iyileştirme çalışmaları yürütülecektir.	✓			
Farkındalık ve izleme-değerlendirme faaliyetleri yürütülerek ilaç kullanımının optimize edilmesi ve ilaç maliyetlerinin azaltılması konusunda projeler uygulamaya konulacaktır.	✓	✓		✓
İlaç sektörüne yönelik AR-GE çalışmaları kapsamında klinik araştırma merkezleri ve birimlerinin sayıları arttırılacak, alt yapıları geliştirilecektir.		✓		
Sağlık harcamalarının azaltılması için koruyucu ve önleyici sağlık hizmetleri geliştirilecektir.		✓	✓	✓

GENÇLİK VE TOPLUM	Ekonomik Dengelenme	Sağlıklı ve Sürdürülebilir Büyüme	Daha Adaletli Paylaşım	Nitelikli İnsan Gücü ve Güçlü Toplum
Sosyal Yardım Artı (+) dönemine geçilerek sosyal yardım faydalanıcısı vatandaşların diğer kamu hizmetlerine (sosyal hizmet, istihdam, eğitim, sağlık vb.) erişimleri arttırılacaktır.			✓	✓
Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi ile Aile Bilgi Sisteminin entegrasyonu sağlanacaktır.		✓	✓	✓
Uzun süreli bakıma ihtiyaç duyan bireyler yaşadıkları ortamda desteklenerek evde bakım, gündüzlü bakım ve kısa süreli bakım hizmetleri geliştirilecek ve ayrıca yerel yönetimlerce bu alanda sağlanan hizmetlerin artırılması teşvik edilecektir.			✓	
Gençlerin suçtan ve istismardan korunması amacıyla eğitim hizmetleri ebeveynlerle koordineli bir şekilde yürütülecektir.		✓	✓	✓
Gençlerin şiddet, madde bağımlılığı, internet ve sosyal medya bağımlılıkları başta olmak üzere tüm olumsuz alışkanlıklardan uzak tutularak ruhsal ve fiziksel sağlıklarının korunmasına yönelik gerçekleştirilecek alternatif projeler ve bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır.		✓	✓	✓
Hükümlülük sürelerinden sonra topluma yeniden entegre olmalarını ve suçtan uzak kalarak toplum içerisinde de olumlu örnek teşkil etmelerini sağlayacak şekilde suça karışan gençler için hükümlülük süreleri boyunca kişisel, ruhsal ve manevi yönden gelişimlerini destekleyen proje ve faaliyetler arttırılacaktır.			✓	✓
İhtiyaç ve talebe göre Gençlik Merkezi olmayan ilçelerde kurum ve kuruluşlardan tahsis yoluyla edinilecek uygun nitelikteki taşınmazların gençlik merkezi olarak hizmete açılması için çalışmalar yapılacaktır. Gençlik merkezi açılmayan yerlere mobil gençlik merkezleri aracılığıyla ulaşılarak gençlere yönelik faaliyet ve projeler gerçekleştirilecektir.	✓	✓	✓	

KAMU DÜZENİ VE GÜVENLİĞİ	Ekonomik Dengelenme	Sağlıklı ve Sürdürülebilir Büyüme	Daha Adaletili Paylaşım	Nitelikli İnsan Gücü ve Güçlü Toplum
Kamu düzenini ve güvenliğini tehdit eden olayların öngörülmesi ve önlenmesi için bilişim teknolojilerinin etkin şekilde kullanılacağı projeler hayata geçirilecektir.				✓
Önleyici ve koruyucu güvenlik hizmetlerine öncelik verilerek risk yönetimine geçilecek, organize suçlarla ilgili olarak suçla mücadelede risk yönetim ve analiz mekanizması oluşturulacaktır.				✓
Entegre sınır güvenliği sistemi oluşturularak düzensiz göç önlenecek, kaçakçılık, organize suçlar ve terörle mücadelede etkinlik artırılacaktır.		✓		
Afet ve acil durumlarda ekonomik aktivitenin olabildiğince az düzeyde etkilenmesi için kritik varlık envanterleri belirlenecektir.		✓		✓

**EK TABLO 1:
TEMEL EKONOMİK BÜYÜKLÜKLER**

	2017	2018 ⁽¹⁾	2019 ⁽²⁾	2020 ⁽²⁾	2021 ⁽²⁾
BÜYÜME					
GSYH (Milyar TL, Cari Fiyatlarla)	3.107	3.741	4.450	5.150	5.742
GSYH (Milyar Dolar, Cari Fiyatlarla)	851	763	795	858	926
Kişi Başına Gelir (GSYH, Dolar)	10.602	9.385	9.647	10.292	10.973
GSYH Büyümesi (3)	7,4	3,8	2,3	3,5	5,0
Toplam Tüketim (3)	5,9	3,7	1,9	2,5	3,9
Kamu	1,5	3,5	1,4	1,6	3,0
Özel	6,6	3,8	2,0	2,6	4,0
Toplam Sabit Sermaye Yatırımı (3)	7,8	1,8	-3,2	5,1	6,7
Kamu	8,1	1,4	-36,1	-1,7	3,4
Özel	7,8	1,8	2,0	5,8	6,9
Toplam Yurtiçi Tasarruf / GSYH	25,4	25,9	25,3	26,3	26,8
Kamu	2,4	1,2	0,6	0,1	0,3
Özel	23,0	24,7	24,8	26,2	26,5
Toplam Yatırım-Tasarruf Farkı / GSYH (4)	-5,6	-4,6	-3,2	-2,7	-2,5
Kamu	-1,9	-3,0	-2,1	-2,6	-2,3
Özel	-3,7	-1,7	-1,1	-0,1	-0,2
Toplam Nihai Yurtiçi Talep (3)	6,4	3,2	0,5	3,2	4,7
Net İhracatın Büyümeye Katkısı	0,1	1,4	1,5	0,2	0,2
İSTİHDAM					
Nüfus (Yıl Ortası, Bin Kişi)	80.313	81.339	82.377	83.393	84.405
İşgücüne Katılma Oranı (%)	52,8	53,2	53,7	54,2	54,7
İstihdam Düzeyi (Bin Kişi)	28.189	28.677	29.116	29.877	30.952
İstihdam Oranı (%)	47,1	47,2	47,2	47,8	48,8
İşsizlik Oranı (%)	10,9	11,3	12,1	11,9	10,8
DIŞ TİCARET					
İhracat (fob) (Milyar Dolar)	157,0	170,0	182,0	191,0	204,4
İthalat (cif) (Milyar Dolar)	235,8	236,0	244,0	252,0	267,0
Ham Petrol Fiyatı - Brent (Dolar/Varil)	54,3	72,8	73,2	69,7	67,0
Enerji İthalatı (Milyar Dolar)	37,2	46,0	43,0	44,3	45,2
Dış Ticaret Dengesi (Milyar Dolar)	-76,8	-66,0	-62,0	-61,0	-62,6
İhracat / İthalat (%)	67,1	72,0	74,6	75,8	76,6
Dış Ticaret Hacmi / GSYH (%)	45,9	53,2	53,6	51,6	50,9
Seyahat Gelirleri (Milyar Dolar)	22,5	29,0	34,0	38,0	42,0
Cari İşlemler Dengesi (Milyar Dolar)	-47,4	-36,0	-26,0	-23,5	-24,1
Cari İşlemler Dengesi / GSYH (%)	-5,6	-4,7	-3,3	-2,7	-2,6
Altın Hariç Cari İşlemler Dengesi / GSYH (%)	-4,4	-3,3	-2,7	-2,3	-2,2
ENFLASYON					
GSYH Deflatörü	10,8	16,0	16,3	11,8	6,2
TÜFE Yıl Sonu % Değişime	11,9	20,8	15,9	9,8	6,0

Not: (1) Gerçekleşme tahmini, (2) Program, (3) Sabit fiyatlarla yüzde değişim, (4) Toplam tasarruf-yatırım farkı ile cari açık arasındaki fark, milli gelir hesaplamalarında ihracat ve ithalat ağırlıklı döviz kuru kullanılmıştan kaynaklanmaktadır

**EK TABLO 2:
MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇESİ**

	2017	2018 (GT)	2019 (P)	2020 (P)	2021 (P)
	(Milyar TL)				
Harcamalar	678,3	821,8	961,0	1.112,4	1.230,9
Faiz Hariç Harcamalar	621,6	745,4	843,7	964,7	1.059,5
Faiz Giderleri	56,7	76,4	117,3	147,7	171,4
Gelirler	630,5	749,6	880,4	1.014,3	1.133,9
Genel Bütçe Vergi Gelirleri	536,6	630,5	756,5	887,0	1.002,5
Diğer Gelirler	93,9	119,1	123,9	127,3	131,4
Bütçe Dengesi	-47,8	-72,1	-80,6	-98,1	-97,0
Faiz Dışı Denge	8,9	4,3	36,7	49,6	74,3
Program Tanımlı Harcamalar	621,6	745,4	843,6	964,7	1.059,5
Program Tanımlı Gelirler	602,4	707,2	841,4	981,8	1.106,8
Program Tanımlı Denge	-19,2	-38,2	-2,2	17,1	47,3
	(GSYH'ya Oran, Yüzde)				
Harcamalar	21,8	22,0	21,6	21,6	21,4
Faiz Hariç Harcamalar	20,0	19,9	19,0	18,7	18,5
Faiz Giderleri	1,8	2,0	2,6	2,9	3,0
Gelirler	20,3	20,0	19,8	19,7	19,7
Genel Bütçe Vergi Gelirleri	17,3	16,9	17,0	17,2	17,5
Diğer Gelirler	3,0	3,2	2,8	2,5	2,3
Bütçe Dengesi	-1,5	-1,9	-1,8	-1,9	-1,7
Faiz Dışı Denge	0,3	0,1	0,8	1,0	1,3
Program Tanımlı Harcamalar	20,0	19,9	19,0	18,7	18,5
Program Tanımlı Gelirler	19,4	18,9	18,9	19,1	19,3
Program Tanımlı Denge	-0,6	-1,0	0,0	0,3	0,8

GT: Gerçekleşme tahmini

P: Program

**EK TABLO 3:
KAMU KESİMİ GENEL DENGESİ***

	2017	2018 (GT)	2019 (P)	2020 (P)	2021 (P)
	(Milyar TL)				
Kamu Kesimi Genel Dengesi (KKG D)	-56,2	-101,1	-69,3	-86,4	-87,4
Genel Devlet	-57,3	-88,3	-69,1	-86,8	-93,9
Merkezi Yönetim Bütçesi	-47,8	-72,1	-80,6	-98,1	-97,0
Mahalli İdareler	-16,0	-22,0	-4,5	-6,2	-9,1
Bütçe Dışı Fonlar	-8,8	-4,6	-0,9	-1,2	-0,8
İşsizlik Sigortası Fonu	13,5	11,0	17,8	19,6	13,9
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	-16,7	-21,5	-28,1	-35,3	-39,7
Genel Sağlık Sigortası	18,4	21,5	28,1	35,3	39,7
Döner Sermayeli Kuruluşlar	0,1	-0,7	-1,0	-0,9	-0,9
KİT'ler	1,2	-12,8	-0,2	0,4	6,6
Faiz Giderleri Harıç KKG D	5,1	-17,8	57,0	71,4	94,6
Faiz Gideri ve Özel. Gel. Harıç KKG D	0,1	-25,8	47,0	49,4	78,6
	(GSYH'ya Oran, Yüzde)				
Kamu Kesimi Genel Dengesi (KKG D)	-1,8	-2,7	-1,6	-1,7	-1,5
Genel Devlet	-1,8	-2,4	-1,6	-1,7	-1,6
Merkezi Yönetim Bütçesi	-1,5	-1,9	-1,8	-1,9	-1,7
Mahalli İdareler	-0,5	-0,6	-0,1	-0,1	-0,2
Bütçe Dışı Fonlar	-0,3	-0,1	0,0	0,0	0,0
İşsizlik Sigortası Fonu	0,4	0,3	0,4	0,4	0,2
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	-0,5	-0,6	-0,6	-0,7	-0,7
Genel Sağlık Sigortası	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7
Döner Sermayeli Kuruluşlar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
KİT'ler	0,0	-0,3	0,0	0,0	0,1
Faiz Giderleri Harıç KKG D	0,2	-0,5	1,3	1,4	1,6
Faiz Gideri ve Özel. Gel. Harıç KKG D	0,0	-0,7	1,1	1,0	1,4

* Kamu kesimi; merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kurum ve kuruluşlar, mahalli idareler, sosyal güvenlik kuruluşları ile GSS, fonlar, döner sermayeler, İşsizlik Sigortası Fonu (Esnaf Ahilik Sandığı dâhil) ve KİT'lerden oluşmaktadır.

GT: Gerçekleşme tahmini

P: Program

**EK TABLO 4:
PROGRAM TANIMLI KAMU KESİMİ
GENEL DENGESİ***

	2017	2018 (GT)	2019 (P)	2020 (P)	2021 (P)
	(Milyar TL)				
Kamu Kesimi	-32,3	-78,9	-7,9	11,0	46,1
Genel Devlet	-32,8	-66,6	-8,0	10,3	39,2
Merkezi Yönetim Bütçesi	-19,2	-38,2	-2,2	17,1	47,3
Mahalli İdareler	-13,9	-19,0	0,4	-0,6	-3,1
Bütçe Dışı Fonlar	-4,4	-4,5	-0,8	-1,1	-0,8
İşsizlik Sigortası Fonu **	3,5	-3,6	-3,6	-3,4	-2,5
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	-16,7	-21,5	-28,1	-35,3	-39,7
Genel Sağlık Sigortası	18,4	21,5	28,1	35,3	39,7
Döner Sermayeli Kuruluşlar	-0,5	-1,3	-1,7	-1,7	-1,8
KİT'ler	0,5	-12,4	0,2	0,7	6,9
	(GSYH'ya Oran, Yüzde)				
Kamu Kesimi	-1,0	-2,1	-0,2	0,2	0,8
Genel Devlet	-1,1	-1,8	-0,2	0,2	0,7
Merkezi Yönetim Bütçesi	-0,6	-1,0	0,0	0,3	0,8
Mahalli İdareler	-0,4	-0,5	0,0	0,0	-0,1
Bütçe Dışı Fonlar	-0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0
İşsizlik Sigortası Fonu **	0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,0
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	-0,5	-0,6	-0,6	-0,7	-0,7
Genel Sağlık Sigortası	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7
Döner Sermayeli Kuruluşlar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
KİT'ler	0,0	-0,3	0,0	0,0	0,1

* Faiz gelirleri ve giderleri, özelleştirme gelirleri, kamu bankaları kar payları ve bazı özelliikli gelirler ile giderler haric tutularak hesaplanmaktadır.

** Esnaf Ahlik Sandığı dâhildir.

GT: Gerçekleşme tahmini

P: Program

**EK TABLO 5:
KAMU KESİMİNE İLİŞKİN DİĞER
GÖSTERGELER**

	2017	2018 (GT)	2019 (P)	2020 (P)	2021 (P)
	(Milyar TL)				
Kamu Harcanabilir Geliri	12,8	11,8	11,0	10,5	10,6
Kamu Tüketimi	-10,4	-10,6	-10,4	-10,4	-10,3
Kamu Tasarrufu	2,4	1,2	0,6	0,1	0,3
Kamu Yatırımı	-4,3	-4,2	-2,7	-2,6	-2,6
Kamu Tasarruf Yatırım Farkı	-1,9	-3,0	-2,1	-2,6	-2,3
Kamu Kesimi Özelleştirme Geliri	0,2	0,2	0,2	0,4	0,3
Vergi Yüğü (Sos. Güv. Primleri Dâhil) (1)	24,6	24,3	24,2	24,4	24,6
Vergi Yüğü (Sos. Güv. Primleri Hariç) (1)	17,7	17,3	17,5	17,7	18,0
AB Tanımlı Genel Devlet Borç Stoku	28,3	31,1	28,5	28,2	27,2

(1) Red ve fadeler hariçtir.

GT: Gerçekleşme tahmini

P: Program

**EK TABLO 6:
GENEL DEVLET DENGESİ***

	2017	2018 (GT)	2019 (P)	2020 (P)	2021 (P)
	(Milyar TL)				
Gelirler	1.028,2	1.224,3	1.424,8	1.638,9	1.809,1
Vergiler	549,8	644,8	773,9	908,1	1.026,2
Vergi Dışı Normal Gelirler	47,8	71,4	63,8	72,9	82,1
Faktör Gelirleri	144,8	168,3	199,3	199,7	206,5
Sosyal Fonlar	280,7	331,9	377,8	436,1	478,3
Özelleştirme Gelirleri	5,0	8,0	10,0	22,0	16,0
Harcamalar	1.085,5	1.312,6	1.493,9	1.725,6	1.903,0
Faiz Dışı Harcamalar	1.025,2	1.231,2	1.369,2	1.569,4	1.722,3
Cari Harcamalar	480,1	589,2	673,0	769,0	838,8
Yatırım Harcamaları	115,1	136,4	104,8	115,2	127,0
Transfer Harcamaları	490,3	587,0	716,1	841,4	937,1
Stok Değişim Fonu	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Faiz Harcamaları	60,3	81,4	124,7	156,2	180,7
Genel Devlet Dengesi	-57,3	-88,3	-69,1	-86,8	-93,9
Faiz Giderleri Hariç Denge	3,0	-6,9	55,5	69,5	86,7
Özelleştirme Gelirleri Hariç Denge	-62,3	-96,3	-79,1	-108,8	-109,9
Faiz Gid. ve Özel. Gel. Hariç Denge	-2,0	-14,9	45,5	47,5	70,7
	(GSYH'ya Oran, Yüzde)				
Gelirler	33,1	32,7	32,0	31,8	31,5
Vergiler	17,7	17,2	17,4	17,6	17,9
Vergi Dışı Normal Gelirler	1,5	1,9	1,4	1,4	1,4
Faktör Gelirleri	4,7	4,5	4,5	3,9	3,6
Sosyal Fonlar	9,0	8,9	8,5	8,5	8,3
Özelleştirme Gelirleri	0,2	0,2	0,2	0,4	0,3
Harcamalar	34,9	35,1	33,6	33,5	33,1
Faiz Dışı Harcamalar	33,0	32,9	30,8	30,5	30,0
Cari Harcamalar	15,5	15,8	15,1	14,9	14,6
Yatırım Harcamaları	3,7	3,6	2,4	2,2	2,2
Transfer Harcamaları	15,8	15,7	16,1	16,3	16,3
Stok Değişim Fonu	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Faiz Harcamaları	1,9	2,2	2,8	3,0	3,1
Genel Devlet Dengesi	-1,8	-2,4	-1,6	-1,7	-1,6
Faiz Giderleri Hariç Denge	0,1	-0,2	1,2	1,3	1,5
Özelleştirme Gelirleri Hariç Denge	-2,0	-2,6	-1,8	-2,1	-1,9
Faiz Gid. ve Özel. Gel. Hariç Denge	-0,1	-0,4	1,0	0,9	1,2

* Genel devlet; merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kurum ve kuruluşlar, mahallî idareler, sosyal güvenlik kuruluşları, genel sağlık sigortası, fonlar, İşsizlik Sigortası Fonu (Esnaf Ahilik Sandığı dâhil) ve döner sermayelerden oluşmaktadır.

GT: Gerçekleşme tahmini

P: Program